

38. Perjantaina 29 päivänä maaliskuuta 1996

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Vaaleja

1) Suuren valiokunnan täydennysvaali 1066

2) Valtion vakuusrahaston valtuuston vaali..... „

Lähetekeskustelu

3) Lakialoite laiksi rikoksesta epäillyn julkisesta puolustuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi..... „

Lakialoite 7/1996 vp (Markku Pohjola /sd ym.)

4) Lakialoite laiksi eräistä väliaikaisista poikkeuksista valtion eläkelainsäädäntöön..... 1075

Lakialoite 6/1996 vp (Arja Ojala /sd ym.)

Mietintöjen pöydällepano

5) Hallituksen esitys laeiksi tullilain ja valmisteverotuslain 21 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys 178/1995 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 2/1996 vp

6) Hallituksen esitys laeiksi vuoden 1951 kalastuslain 90 §:n ja vuoden 1982 kalastuslain muuttamisesta..... 1075

Hallituksen esitys 200/1995 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 3/1996 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Anttila S.-L. ja toinen varapuhemies Louekoski sekä edustajat Aaltonen, Aho, Alho, Brax, Dromberg, Halonen, Huotari, Hyssälä, Ihmäki, Immonen, Jaakonsaari, Koistinen, Leppänen P., Lipponen, Lämsä, Manninen, Norrback, Nurmi, Ojala O., Pelto, Perho, Pietikäinen M., Pietikäinen S., Rinne, Rosendahl, Saario, Skinnari, Suhola, Tulonen, Vehkaoja ja Viljamaa.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed. Aho.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Nurmi, virkatehtävien vuoksi edustajat Aaltonen, Alho, Halonen, Jaakonsaari, Lipponen, O. Ojala ja S. Pietikäinen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Immonen, Koistinen, P. Leppänen, Louekoski, Lämsä, Manninen, Rosendahl, Suhola ja Tulonen.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 75, 79, 80, 85, 86, 89, 92, 96, 97, 106, 133, 142 ja 144. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Suuren valiokunnan täydennysvaali

Puhemies: Päiväjärjestyksen 1) asiana on suuren valiokunnan täydennysvaali.

Kun täydennysvaalia varten vaalisäännön 7 ja 19 §:n mukaisesti jätetyssä ehdokaslistassa, jonka puhemies on tänään tarkastanut ja hyväksynyt, on valiokunnan varajäseneksi ehdotettu valittavaksi yhtä monta kuin vaalissa on valittavia, totean vaalisäännön 10 §:n nojalla, että vaali on yksimielinen ja että suuren valiokunnan varajäseneksi on tullut valituksi ehdokaslistan mukaisesti ed. Jari Koskinen.

Asia on loppuun käsitelty.

Poisto päiväjärjestyksestä

Puhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 2) asiana oleva valtion vakuusrahaston valtuuston vaali, koska tasavallan presidentti ei ole vielä vahvistanut lakia valtion vakuusrahastosta annetun lain muuttamisesta, johon vaalin toimittaminen perustuu.

3) Lakialoite laiksi rikoksesta epäillyn julkisesta puolustuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lähetekeskustelu
Lakialoite 7/1996 vp (Markku Pohjola /sd ym.)

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. M. Pohjola: Arvoisa puhemies! Eduskunnan lakivaliokunnassa on parhaillaan käsiteltävänä vuosisataiseksi uudistukseksi luonnehdittu lakipaketti, joka koskee oikeudenkäynti-

menettelyn uudistamista rikosasioissa. Tarkoitus on saattaa suomalainen rikosoikeusasioiden oikeudenkäyntimenettely länsieurooppalaiselle tasolle. Riita-asioiden osalta oikeudenkäyntimenettelyn uudistus on ollut voimassa jo 1 päivästä joulukuuta 1993 lukien.

Hallituksen esitystä rikosoikeudenkäyntimenettelyn uudistamiseksi on pidettävä pääpiirteissään asianmukaisena ja kiireellisenä. Hallituksen esitykseen sisältyy kuitenkin kaksi merkittävää puutetta. Ensinnäkään hallituksen esitys ei sisällä säännöksiä syytetyn oikeudesta saada oikeudenkäyntikulujen korvaus valtiolta siinä tapauksessa, että syyte on hylätty. Toiseksi hallituksen esitys ei sisällä säännöksiä taata kaikille ns. julkinen puolustus siinä tapauksessa, että syytetty on vangittu. Monien asiantuntijoiden mielestä puutteet ovat sen laatuaisia, että ne suorastaan asettavat kysymyksenalaiseksi, onko Suomi länsieurooppalaisella tasolla oleva oikeusvaltio tämänkään uudistukseen jälkeen.

Mielestäni niin merkittävää lakiuudistusta, kuin rikosoikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen on, ei saisi säätää torsona. Tämän vuoksi allekirjoittaneet ehdottavat, että vastaajalla olisi varallisuusasemastaan riippumatta oikeus saada julkinen puolustaja niissä tapauksissa kuin lakiehdotuksessa säädetään.

Julkista puolustamista koskeva asia ei ole uusi. Sitä koskeva lakiehdotus sisältyy useisiin vuosisadan vaihteen jälkeen valmistuneisiin tuomioistuin- ja oikeudenkäyntilainsäädännön kokonaisuudistusehdotuksiin. Esimerkiksi vuonna 1964 annettiin hallituksen esitys eduskunnalle syytetyn julkista puolustusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 9/64). Niin ikään eduskunta on vastauksessaan hallitukseen esitykseen esitutkintaa ja pakkokeinoja rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi edellyttänyt, että hallitus ryhtyy pikaisiin toimenpiteisiin lakiesityksen antamiseksi muun muassa julkisen puolustuksen järjestämiseksi siten, että se voitaisiin saattaa voimaan samanaikaisesti esitutkintalain ja pakkokeinolain kanssa vuoden 1989 alusta (HE 14/85). Niin ikään julkista puolustamista koskevat säännökset olivat mukana vuoden 1994 valtiopäivillä valmistellussa rikosoikeudenkäyntimenettelyn kokonaisuudistusta koskevassa lainsäädännössä. Lakiehdotusta julkisesta puolustuksesta ei kuitenkaan ole eduskunnalle ennen tätä allekirjoittaneiden esitystä annettu.

Esityksen antamattomuutta on perusteltu valtiontaloudellisilla vaikeuksilla. Peruste on kuitenkin ilmeisesti väärä. On sotkettu niin sanotus-

ti syyttömästi syytetyn oikeus korvaukseen valtiolta siinä tapauksessa, että syyte on hylätty. Tästä oikeusministeriö laski valtiolle aiheutuvan kuluja kaikkiaan noin 22,5 miljoonaa markkaa.

Julkisen puolustamisen järjestämisestä aiheutuisi vain vähäisessä määrin valtiolle kustannuksia. Tämä johtuu siitä, että suurin osa niistä tilanteista, joissa julkinen puolustaja lakiehdotuksen nojalla määrätään, kuuluu jo nykyisin maksuttoman oikeudenkäynnin piiriin. Kuitenkin tulee olemaan eräitä yksittäisiä tapauksia, jolloin julkista puolustajaa tarvitseva ei täyty maksuttoman oikeudenkäynnin edellytyksiä. Näiden tapausten määrä tulee kuitenkin olemaan niin vähäinen, ettei edes oikeusministeriön mukaan "kustannusten laskelmallinen arvioiminen ole mahdollista".

Arvoisa puhemies! Periaatteellisista syistä julkinen puolustaja on tavattoman tärkeä. Valtitsevana periaatteena rikosoikeudenkäynnissä on se, että rikoksesta epäillyllä tai rikosasiain vastaajalla tulee olla varallisuudesta riippumatta oikeus saada oikeudenkäyntiavustaja eli puolustaja. Tämä periaate pohjautuu Suomen hyväksymiin ihmisoikeussopimuksiin. Ihmisoikeussopimukset edellyttävät, että jutun asianosaisilla on oltava yhtäläiset mahdollisuudet osallistua jutun käsitelyyn.

Sopimukset painottavat myös syyttömyysolettaman periaatetta ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin eli fair trial -periaatetta. Onhan niin, että rikosasiain vastaaja ei ilman puolustajaa ole oikeudenkäynnissä tasavertaisessa asemassa, kun hänen vastapuolenaan on virallinen syyttäjä. Tämä seikka korostuu erityisesti nyt, kun rikosprosessin uudistuksen tuloksena ja syyttäjälaitoksen uudelleenorganisaation kautta syyttäjältä tulee koko oikeudenkäynnin primus motor ja tuomarin rooli muuttuu passiiviseksi, puhtaasti oikeutta jakavaksi.

Voidaan perustellusti sanoa, että syytetyn asema suhteellisesti tässä järjestelyssä heikkenee, ellei hänelle järjestetä vakavissa jutuissa aukotonta julkista puolustusta. Jos tällainen aukko Suomen lainsäädännöstä löytyy, on se ihmisoikeussopimusten vastainen tilanne. Tätä me tuskin tahdomme eritoten, kun tämä uudistus olisi luonteesta toteutettavissa rikosoikeudenkäynnin kokonaisuudistuksen yhteydessä. Fair trial eli oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaate edellyttää nimenomaan sitä, että oikeudenkäynti on järjestetty niin, että siinä erilaisin keinoin pyritään välttämään syyttömän tuomitseminen rikoksesta rangaistukseen.

Aloitteessa ehdotetaan, että rikoksesta epäillyllä olisi oikeus saada pyynnöstään valtion varoilla palkattu puolustaja silloin, kun hän on pidätettynä tai vangittuna tai kun hän on epäiltyä tai syytteessä rikoksesta, josta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin neljä kuukautta vankeutta. Niin ikään tuomioistuimella ja esitutkintaviranomaisella olisi aina mahdollisuus huolehtia siitä, että epäillyllä on tarpeellinen avustaja silloinkin, kun epäilty ei itse kiinnitä asiaan huomiota. Tämän vuoksi ehdotetaan, että tuomioistuimen olisi aina omasta aloitteestaan määrättävä epäillylle puolustaja silloinkin, kun hän ei kykene ilman avustajaa puolustamaan itseään, kun epäilty on alle 18-vuotias tai kun epäillyllä on sellainen puolustaja, joka ei kykene puolustamaan epäiltyä. Tutkinnan johtajan olisi ilmoitettava avustajan tarpeellisuudesta tuomioistuimelle. Puolustajaksi olisi pääsäännön mukaan määrättävä asianajaja.

Arvoisa puhemies! En näe mitään syytä, miksi ei lakialoitetta laiksi rikoksesta epäillyn julkisesta puolustuksesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi toteutettaisi rikosoikeudenkäynnin kokonaisuudistuksen yhteydessä. Myös lakivaliokunnassa moni kuultu asiantuntija on oma-aloitteisesti kiinnittänyt tähän seikkaan huomiota ja korostanut, että jo ihmisoikeussopimusten velvoitteidenkin vuoksi tämä asia olisi vihdoin saatettava kuntoon.

Ed. Lapintie: Arvoisa rouva puhemies! Hyvät edustajat! Ed. M. Pohjolan lakialoite on kaikin tavoin erittäin kannatettava ja tarpeellinen sekä oikeastaan korvaa sen puutteen, että eduskunnassa ei ole tämän sisältöistä esitystä jo hallituksen esityksenä valmisteltavissa.

Lakialoite todellakin liittyy hyvin läheisesti rikosprosessin uudistukseen, joka on itse asiassa rikosoikeudenkäynnin suurin muutos sitten vuoden 1734. Voi olla, että nämä asiat ovat sen verran vähän mielenkiintoa herättäviä, että tällaista näinkin merkittävää muutosta ei ole riittävästi tiedostettu, mistä siinä on kyse.

Kaiken kaikkiaan, kuten edellisessäkin puheenvuorossa tuli ilmi, kyse on siitä, että suomalaista järjestelmää yritetään saattaa muun eurooppalaisen järjestelmän mukaiseksi. Varmasti monet kansalaiset tuntevat nykyään paremmin amerikkalaisen järjestelmän, jota seurataan televisiosarjoissa, mutta todellakin tähän päivään asti suomalainen rikosoikeudenkäynti on usein ollut varsinkin syytetyille ja asian vastaajalle oikeudenkäynnissä hyvinkin hämärä, ja jos kyse ei

ole mistään ammattirikollisesta vaan ainutkertaista tapahtumasta, aivan varmasti yksittäinen kansalainen ei ole oikein ymmärtänyt sitä, mitä oikeussalissa tapahtuu.

Hallituksen esityksessä, joka on nyt lakivaliokunnan käsittelyssä, hyvin laajasti ja perusteellisesti kyllä näitä asioita muutetaan, mutta kaksi olennaista seikkaa on ollut alusta asti puutteellisia. Toinen on todellakin tämä rikoksesta epäillyn oikeus julkiseen puolustukseen ja toinen on sitten syyteestä vapautetun oikeus saada korvaus kuluistaan. Nämä itseasiassa liittyvät hyvin läheisesti yhteen. Kyse on todellakin siitä, että kansainvälisissä sopimuksissa, muun muassa Suomen vuonna 1975 ratifioiman Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen hyväksymän kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan sopimuksen mukaan tällä tavalla pitäisi asiat maassa järjestää, että rikoksesta epäillyllä tai rikosasian vastaajalla on varallisuudesta riippumatta oltava oikeus saada oikeudenkäyntiavustaja eli tämä puolustaja, joksi sitä myös nimitetään.

Tällä on tarkoitus taata se, että asianosaisilla on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua asian käsittelyyn. Vastapuolena on syyttäjä, joka luonnollisesti ajaa koko yhteiskunnan etua, mutta puolustaja ajaisi sitten vastaajaa, joka ei muussa tapauksessa yksinään tässä uudessa, oudossa tilanteessa kykenisi ottamaan esille kaikkia niitä seikkoja, joita on tarpeen tämän rikoksen selvittämiseksi. Totta kai oikeudenkäynnissä ensisijaisena tavoitteena on totuuden selvittäminen ja se, että ketään ei syytä tuomittaisi. Nimenomaan siksi julkinen puolustus on aivan välttämätön.

Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että rikoksesta epäiltyä ja syytettyä on ilman muuta pidettävä syyttömänä, kunnes syällisyys on laillisesti näytetty, ja tämän asian selvittäminen vaatii ilman muuta sen, että sekä kulujen korvaus että myös puolustus on järjestetty. Tällaista oikeudenkäyntiä voidaan myös pitää itse asiassa syytetyn oikeusturvapalveluna. Jos ajatellaan, mitä seurauksia historiassa on ollut siitä, että ilman oikeudenkäyntiä on langetettu tuomioita, niin voidaan kuvitella, että nimenomaan koko yhteiskunnan kannalta on oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takaaminen kaikille kansalaisille aivan välttämätöntä.

Siitä, mitä on pidetty oikeudenmukaisena oikeudenkäyntinä, esimerkiksi televisiosarajoista tutut amerikkalaiset fair tradet tai sitten meidän yli sata vuotta voimassa ollut lakimme, voidaan huomata, että itse asiassa käsitys siitä, mikä oi-

keudenkäynnissä on oikeudenmukaista, muuttuu koko ajan. Sen vuoksi on erittäin tärkeää, että me nyt tajuaamme, että teemme tätä rikosprosessilakia mahdollisesti seuraavaa sataa vuotta varten. Sen vuoksi ei tällaisia perustavaa laatua olevia ihmisoikeusloukkauksia tähän lakiin saa missään tapauksessa jättää.

Eli todellakin kun eduskunnassa tätä nyt käsitellään, niin toivon, että tämä tulee hyväksyttyä tämän lakialoitteen mukaisena pääsääntöisesti niin, että rikoksesta epäillyllä on oikeus saada pyynnöstään valtion varoilla palkattu puolustaja silloin, kun hän on pidätettynä tai vangittuna tai kun hän on epäiltynä tai syytteessä rikoksesta, josta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin neljä kuukautta. Eli kyse on todellakin vakavista rikoksista, joiden oikeudenkäynnit ovat niin monimutkaisia, että useinkaan ihminen ei ilman julkista puolustajaa tällaisesta selviä.

Vielä olisin painottanut sitä, että mitään huomattavia kustannuksia tästä ei tule, vaan oikeusministeriö on suurin piirtein saman sisältöisen lakiehdotuksen valmistellut viime eduskunnalle, ja silloin oikeusministeriön arvion mukaan julkisesta puolustuksesta ei aiheudu valtiolle huomattavia lisäkuluja, vaan kyse on nimenomaan periaatteesta ja ihmisoikeuskysymyksestä.

Se, millä perusteilla syyteestä vapautetun kulukorvaus on hylätty, siinäkin on oikeusministeriö käyttänyt laskelmissaan 22 miljoonaa markkaa. Vaikka syyteestä vapautetun kuluja jouduttaisiinkin vuosittain maksamaan 22 miljoonaa markkaa, niin siitä huolimatta myös se muutos olisi tässä yhteydessä hyväksyttävä nimenomaan sen vuoksi, että näinkin suuren valtion rahojen mittakaavassa olevan summan maksaminen siitä, että meillä on ihmisoikeudet täyttävä rikosoikeudenkäyntimenettely, se summa ei ole liikaa. Sen lisäksi esimerkiksi asianajajaliitto on tehnyt omia laskelmiaan ja todennut, että oikea kulumäärä on noin 6 miljoonaa markkaa. Joten, hyvät edustajatoverini, nimenomaan rahasta näiden lakimuutosten osalta ei ole kysymys vaan oikeusvaltion peruseriaatteista.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Arvoisa puhemies! Uskalsin tänne tulla puhumaan, vaikka edustajatoveri Aittoniemi sanoikin, että muista Matti, että hän on seuraava puhuja.

Olen allekirjoittanut ed. M. Pohjolan laatiman lakialoitteen ja yhdyn sen perusteluihin kaikilta osiltaan, mutta haluaisin kuitenkin muuttaman näkökohdan tuoda täällä osin toistamiseen esiin ed. M. Pohjolan puheenvuoroon viitaten.

Meillähän on lakivaliokunnassa meneillään erittäin pitkävaikutteinen ja suuri työ eli rikosprosessilainsäädännön uudistus, mikä aikaisemmin kokonaisuudessaan todella suoritettiin 1700-luvulla. Mainittakoon, että pari, kolme vuotta sitten tuli voimaan uusi siviiliprosessioikeuslainsäädäntö, ja se on kuulemma pelannut pääosin hyvin eri tuomiokunnissa.

Tämä rikosprosessiuudistus on suurenmoinen uudistus. Se tuo meidät Länsi-Euroopan vanhempien sivistysvaltioiden rinnalle, ja, kannattaa toistaa, erityisesti se tuo suuret periaatteet suullisuuden, välittömyyden ja keskitetyn oikeudenkäynnin meille mukaan oikeussaleihin. Edelleen siellä on säännöksiä syyttäjistä. Syyttäjien merkitys tulee kasvamaan ja myös syyttäjien ammatitaito tulee paremmaksi kuin tähän saakka, koska poliisitoimi ja syyttäjälaitos ovat eriytyt tällä tehtyjen päätösten, lakien pohjalta. Edelleen asianomistajan oikeus korostuu, ja vieläpä ed. Väistön tekemä lakialoite täydentää tätä kokonaisuutta. Sehän käsittelee syyttä syytetyn oikeuksia.

Yksi asia kuitenkin puuttuu ja sen mukana kaikki, niin kuin Paavo Ruotsalainen sanoi sepä Hellbergille muistaakseni aikanaan. Nimitäin rikoksesta epäillyn julkinen puolustaminen. Tähän voidaan tietysti sanoa, että meillähän on maksuton oikeudenkäynti ja on kunnallisia oikeudenkäyntiavustajia, joilta varattomat saavat lakimiehen apua. Sitten on vielä pilvin pimein lakiasiantuntijoita ja vielä hyvin valikoituja asianajajatoimistoja. Turvaverkko syytetyn kannalta on kuitenkin aukollinen, koska se jättää mahdollisuuden, että hyvinkin törkeästä rikoksesta syytteessä oleva voi jäädä ilman oikeudenkäyntiavustajaa, asianajajaa. Silloin ei olla sivistysvaltiossa, jos näin lopullisesti tulee tilanne jäämään.

Ed. Jäätteenmäen ollessa oikeusministeri tätä samaa rikosprosessisäännöstöä valmisteltiin. Hänen versiossaan oli mukana juuri tuon tyyppiset pykälät, joista ed. M. Pohjolan tekemässä lakialoitteessa puhutaan. Mutta on kerrottu, että nämä pykälät on poistettu uudistuksesta valtiontaloudellisista syistä. Vaikuttaa siltä, että siellä on ollut oikeusministerinä valtiovarainministeri Viinanen eikä niinkään nimellisesti oikeusministerinä ollut edustaja.

Pelkään, että pykälien poisjättämiselle on muitakin syitä kuin valtiontalous. Saattaa olla, että se on jonkinlainen uusoikeistolaisuuden ilmentymä, kun tällä hetkellähän meidän kaikkien mieliä kuohuttaa väkivaltarikosten ja henkiri-

kosten lisääntyminen, nuorison jengiytyminen ja sen aiheuttamat rikokset, törkeät rattijuopumus-tapaukset jne. Tällaisten onnettomuuksien aikana nimenomaan korostuu se, että kaikki linnaan, ketä vähänkin epäillään. Katson kuitenkin, että jos, kuten ed. Väistön allekirjoittamassa lakialoitteessa, syyttämättä syytetylle annetaan oikeutta kulujen osalta, niin pitäähän edes avustaja myöntää, jotta ei tulisi mahdollisuutta, että vielä raskaammin lainkoura kouraisee eli joku tuomi-taan teosta, jota hän ei ole tehnyt.

Mainittakoon, että mahdolltomuuksiinsa kaa-tuneet valtiot Kolmas valtakunta ja Neuvosto-liitto olivat oikeusprosesseissaan sellaisia, että siellä ei avustajalla ollut merkitystä, vaan virka-pukuinen syyttäjä, ehkä vielä aseistautunut, oli tuomarin kanssa tärkeimmät asianosaiset ja par-tit. Ihmisoikeussopimukset edellyttävät, että kunnollinen, kattava turvaverkko aikaansaa-daan siinä, että varsinkin törkeistä rikoksista syytteeseen pannut henkilöt saavat lainopillisen avustajan.

Vielä on muistettava se, että juuri väärän tuo-mion vuoksi saattaa syytönkin tulla tuomituksi. Moni voi saada ankaramman rangaistuksen kuin mitä teko sinänsä edellyttää. Meidän on muistet-tava, että jokainen syytetty on kuitenkin jonkun poika, tytär, veli, sisar tai vanhempi.

Mielestäni tältä pohjalta lähtien tulisi jo tässä vaiheessa liittää rikosprosessiuudistukseen, jota monet asiantuntijatkin valiokunnassa ovat suos-itelleet, ed. M. Pohjolan paperissa olevat pykä-lät perusteluineen. Jos Viinaseen varjo edelleen oikeusministeriössä vallitsee, niin mielestäni pi-täisi vähintään saada takeet siitä, että pika pikaa tämän suuntainen lakiesitys tulee, jos muka jo pitkällä olevan varsinaisen pääosan esityksen vuoksi otetaan tekosyyksi se, että tähän ei sitä voida liittää, mikä minusta on kyllä aivan mah-dollista.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Ed. Vähänäkki yltyi varsin nyhkyiseen esitykseen, kun hän kertoi, että jokaisella syytetyllä on isä, äiti, veli tai joku sukulainen. Kyllähän jokaisella rikoksen uhrillakin, surmatulla, on isä, äiti, veli jne. Näin ollen tämä on hyvin yksipuolista asiaa näin päin ajatella.

Mitä tulee lakialoitteeseen, jonka ed. M. Poh-jola ym. ovat tehneet — ym. tarkoittaa ed. Vä-hänäkkiä — haluan todeta, että siinä on kaksi lakiehdotusta. Toinen koskee julkista puolustus-ta, toinen taas korvausten maksamista sellaiselle syytetylle, jota vastaan nostettu syyte on hylätty.

Nämä lakialoitteet ovat oikeastaan vähän samanlaisia kuin Oulussa eräs kunnallisvaltuutettu teki valtuustoesityksen siitä, että erääseen risteyskeskukseen pitää laittaa valot. Hän teki esityksen, vaikka valot olivat jo olleet pitkään käytössä ja ensimmäiset lamputkin vaihdettu. Se ainakin merkitsee sitä, että varmasti esitys menee läpi.

Tämä ja nämä lakialoitteet tuskin menevät läpi, kun katsotaan minulle tänään tullutta vastausta kirjalliseen kysymykseeni, jossa ministeri Häkämies on vastannut, että ainakaan syytetyn osalta, jota vastaan syyte on hylätty, häntä koskevia korvauksia koskien, ei hallituksen esitystä ole tulossa. Mehän tiedämme tässä talossa, mitä se merkitsee. Silloin se ei myöskään toteudu.

Mennäkseni itse asiaan haluan todeta, että laki julkisesta puolustuksesta, sellaisenaan ei minulla ole mitään sitä vastaan, on tarpeeton. Meillä on laki maksuttomasta oikeudenkäynnistä. Me tiedämme, että kaikenlaiset rosvot oikeudessa saavat kyllä riittävästi puolustusta ja asianajopalkkiot ovat jopa 250 000 markkaa yhtä avustettua koskien.

Taas ne, jotka eivät maksuttoman oikeudenkäynnin ehtoja täytä, ovat suurrikkaita, esimerkiksi sellaisia henkilöitä, jotka puijaavat valtiolta tai yhteiskunnalta satoja miljoonia markkoja. Olisiko oikein, että silloin yhteiskunta vielä antaisi heille julkisen puolustuksen ja todella 250 000 markkaa jollekin mestariasianajajalle, että hän käy oikeussalissa kumartelemassa? Ei tämä asia ole, ed. M. Pohjola ja ed. Vähänäkki, niin yksinkertainen. Meillä on tällä hetkellä varallisuusehdot huomioon ottaen riittävä puolustusjärjestelmä. Tältä osin tämän lain toteuttaminen sillä tavalla, kuin ed. M. Pohjola aloitteessaan ehdottaa, korvaisi jo melkein kaiken, mitä voidaan kuvitella, pahoista ajatuksista alkaen, ei ole toteuttamiskelpoinen.

Sen sijaan kannatettava on toinen ehdotus, tapaus, jossa syyte on hylätty jotakuta vastaan oikeudessa, jolloin hänen oikeudenkäyntikulunsa korvattaisiin. Tästä keskustalainen ed. Väistö on tehnyt alkuperäisen rinnakkaisesityksen jo ajat sitten eikä tässä mukana luovien. Siltä puolelta asetun kyllä myönteiseksi, mutta ei ehdottomana vaan harkinnanvaraisesti. Harkinnanvaraisesti ja tapauskohtaisesti korvausta saisi sellainen henkilö, jota vastaan syyte on hylätty. Se ei merkitse sitä, etteikö hän olisi tekoon syyllistynyt, mutta näyttö ei häntä vastaan riitä ja asia on sillä selvä. Sellaiselle henkilölle harkinnanvaraisesti oikeus voisi määrätä korvattavaksi oikeu-

denkäyntikulut. Tässäkin tarvitaan ehdottomasti harkintaa, koska on erilaisia yksittäisiä tapauksia, joissa ei voida kuvitellakaan, että yhteiskunta näitä kuluja maksaisi.

Rouva puhemies! Nyt tulen keskeiseen kohtaan esityksessäni, ja se on se, että esityksessä ja puheissa on yksinomaan paneuduttu yhteiskunnassa rikoksentehtäjän puolustamiseen jälleen kerran. Näille tulisi antaa kaikki yhteiskunnan apu ja antaa töitä asianajajille, joilla sitä on ihan riittävästi ilmankin. Mutta mihin on rikoksen uhrin ja rikosjutussa esiintyvän todistajan etu unohdettu?

Ei ole sanaakaan siitä, mitä tapahtuu henkilölle, joka havaitsee — niin kuin olen valiokunnassa esimerkkinä kertonut — jossakin Hämeenkyrössä jonkun auton yöllä liikkumassa ja ottaa rekisterinumeron ylös. Tällä rekisterinumerolla varustetulla autolla ajava henkilö syyllistyy kylällä yöllä useisiin rikoksiin, minkä jälkeen asia käsitellään Mikkeliissä. Todistaja velvoitetaan saapumaan Mikkeliin paikalle. Hän on siellä muutama tunnin, istunto keskeytetään, asia lykätään ja todistaja velvoitetaan uudelleen tulemaan Mikkeliin muutamalla kymppillä, satasella tai parilla sadalla markalla todistamaan. Kun otetaan huomioon todistajan asema jo muutenkin nyky-aikana — hän on kaikenlaisten uhkailujen kohteena — siitä ei ole muuta kuin negatiivista hänellä odotettavissa. Kuinka voidaan vaatia, että joku yhteiskunnassa esiintyy todistajana ja kertoo, mitä on nähnyt, mikä tuomion ja asian käsittelyn kannalta on aina merkittävää?

Pitäisi samanaikaisesti yhteiskunnassa käsitellä kokonaisuudessaan, summa summarum, rikoksen uhrin asema, jota on toki paljon parannettu mutta jossa on vielä paljon parantamisen varaa, todistajan asema rikosjutussa, sitten myös rikoksesta syytetyn asema sekä siinä tapauksessa, joka koskee hänen puolustustaan, joka on myös viety erittäin pitkälle maksuttoman oikeudenkäynnin kautta, että myös niin, mitä kyllä lämpimästi puollan, että sen, jota vastaan syyte on hylätty, kustannukset korvataan harkinnanvaraisesti.

Tämä esitys on kovin yksipuolinen, voisin sanoa melkein pä populistinen. Totta kai voidaan sanoa, että tämä on pelkkää kateuttakin tällainen, kun toiset ovat tehneet hyvän esityksen ja minä olen jäänyt siitä pois, mutta olen vilpittömästi mielessä, että pitäisi olla tasapuolinen. Koko prosessia — todistaja, asianomistaja, siis rikoksen uhri, ja myös rikoksesta syytetty — koskeva prosessilainsäädäntö saataisiin kerralla

kuntoon, eikä tällaisilla populistisilla ehdotuksilla lähdetä viemään jotakin yksittäiskohtaa, kun nähdään, että jonkinlaiset nostotuulet ovat olemassa juuri sillä hetkellä eduskunnassa olevan lain käsittelyssä, kuten tässä tapauksessa valio-kunnassa on.

Minä nyt käyttekin vähän, rouva puhemies, tällaisia sanoja. Kyllä ystävät täällä minut tuntevat, mutta kun ehdotusta niin kauheasti puolusteltiin, melkein nyyhkyyn saakka, täytyy nyt asettaa sinne toiseenkin kuppiin pikkuisen painoarvoa tässä asiassa.

Ed. K a r p i o : Arvoisa puhemies! Ed. M. Pohjolan tekemä aloite rikoksesta epäillyn julkisesta puolustamisesta on mielestäni varsin aiheellinen lakialoite ja se olisi hyvin voitu sisällyttää jo esitykseen rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisesta.

Yleissääntönä kuitenkin, ed. Vähänäkki, on todettava, että syytetyn puolustus tällä hetkellä on jo Suomessa varsin hyvin järjestetty ja Asianajajaliiton edustajan mukaan noin 80 prosenttia syytetyistä käyttää tätä maksuttoman oikeudenkäynnin etuutta hyväkseen. Olen myös ymmärtänyt, että tämä laki koskeekin nimenomaan niitä väliinputoajia, jotka eivät saa maksutonta oikeudenkäyntiä ja joilla kuitenkin toisaalta ei ole varaa avustajaan useinkin kalliissa prosessissa.

Ed. Vähänäkin vertaus uusoikeistolaisuuteen ja valtion varojen säästämiseen, kun samanaikaisesti otitte esille Kolmannen valtakunnan ja Neuvostoliiton oikeudenkäyntimenettelyn, jäi kyllä minulle hieman hämäräksi enkä oikein ymmärrä mitä sillä tarkoititte.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i : Arvoisa puhemies! Ed. M. Pohjolan lakialoite on hyvin tervetullut. Olisin todella toivonut, että tämä olisi jo sisällytynyt hallituksen esitykseen, joka jokin aikaa sitten eduskunnalle annettiin. Toivon, että kun lakivaliokunta asiaa käsittelee, oikeus käy silloin kaiken edelle niin, että Suomessakin voitaisiin noudattaa ihmisoikeussopimuksia ja sanoa, että me olemme todellinen oikeusvaltio.

Ed. Aittoniemi esitti, että tämä voi johtaa kohtuuttomuuksiin ja meillä on kohtuuttomia asianajopalkkioita. Voin yhtyä siihen, että meillä on monta kertaa aivan kohtuuttomat asianajopalkkiot, mutta se on asia erikseen, ja niitä täytyy voida sovittelua. Toisaalta se myös osoittaa, että tavallinen ihminen ei varmastikaan aina kykene järjestämään omaa puolustustaan. Jos hän ei saa

maksutonta oikeudenkäyntiä, hänellä ei silloin todellakaan ole varaa puolustaa itseään.

Minusta Suomi on oikeusvaltio siinä mielessä, että meidän täytyy huolehtia siitä, että on oikeus puolustautua. Meidän täytyy pitää huolta rikoksen uhrin asemasta. Meidän täytyy katsoa kokonaisuus ja myös sillä tavalla, että oikeusvaltioperiaate toteutuu.

Ed. M. P o h j o l a : Arvoisa puhemies! Ihan muutama kommentti ed. Aittoniemen puheenvuoron johdosta.

Ihmisoikeussopimukset ovat tällä hetkellä Suomessa voimassa olevaa oikeutta. Emme me voi vähätellä niiden merkitystä. Jos me olemme säätämässä sellaista lainsäädäntöä, joka jättää aukon tässä suhteessa ja jonka vuoksi voimme ajautua hallituksen esityksen pohjalta siihen, että tilanne on ihmisoikeussopimusten vastainen, ei asioiden korjaaminen ole mitään populismia silloin.

Meillähan on, siinä ed. Aittoniemi on oikeassa, aika hyvin järjestetty syytetyn puolustuksen taloudellinen pohja, koska maksuton oikeudenkäynti mahdollistaa asianajajan ja sen, ettei syytetyllä aiheudu kustannuksia. Mutta on sitten aukkotapauksia, joissa henkilön tulot ylittävät maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetussa laissa olevat rajat, jolloin hän ei saa puolustajaa; näitä tilanteita tämä aloite koskee. Tässä suhteessa ed. Karpion huomautus oli aivan oikea.

Tässä ehdotuksessa ei ole käsitelty uhrin eikä todistajan asemaa. Toki nekin ovat tärkeitä, mutta tässä nyt keskitytään julkiseen puolustukseen.

Minä korostaisin erityisesti sitä, mikä on nyt ehkä jäänyt lakivaliokunnan jäseniltäkin huomaamatta, ainakin ed. Aittoniemeltä: Suomalaisen prosessi muuttuu tämän oikeudenkäynti uudistuksen jälkeen akkusatoriseksi sillä tavalla, että tuomarin rooli tulee hyvin passiiviseksi. Tähän astihan tuomari on johtanut prosessia tuomioistuimessa. Nyt syyttäjä tulee johtamaan prosessia ja tällöin, jotta oikeudenkäynnissä tasapaino säilyy, jotta on yhtä vahvat partit — equality of arms — edellytetään sitä, että syytetyllä on myös puolustus tarvittaessa, ja varsinkin tämä koskee näitä vakavia juttuja, joten populistinen tämä aloite ei missään tapauksessa ole.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Arvoisa puhemies! Mikäli täällä salissa selvitettäisiin, missä järjestyksessä on itse kullakin varaa puhua populismista, niin mielestäni ed. Aittoniemi olisi 199:s, koska puhemies ei osallistu näihin keskusteluihin. Olen

ymmärtänyt joskus ed. Aittoniemen näkemyksen pr-sanoista, kun hän sanoi, että ne ovat pamppu ja rankkari. Se siitä eikä muuta.

Mutta olisin todennut 3 §:n sisällön, joka on tässä oleellista ja erityisen uutta ja jossa julkinen puolustaja on määrättävä viran puolesta: 1) epäilty ei kykene puolustamaan itseään, 2) epäilty, jolla ei ole puolustajaa, on alle 18-vuotias, jollei ole ilmeistä, ettei hän tarvitse puolustajaa, 3) epäillyn valitsema puolustaja ei täytä puolustajalle asetettavia vaatimuksia tai ei kykene puolustamaan epäiltyä, 4) silloin, kun siihen on muu erityinen syy. Semmoinen syy voi olla esimerkiksi se, että ei halua eikä ymmärrä pyytää puolustajaa. Silloin oikeus voi todella tämän määrätä ja syytetty saa oikeusalamaiselle kuuluvan kohtelun oikeussalissa.

Ed. M i k k o l a : Arvoisa puhemies! Tämä keskustelu on ollut täällä aika lailla lakivaliokunnan sisäistä, mutta uskallan siihen kuitenkin nyt muutaman sanan myös sanoa.

Tämähen on tavallaan kolmas lähetekeskustelu tästä asiasta. Silloin kun rikosprosessilainsäädäntö lähetettiin valiokuntaan, niin käytiin tämä keskustelu. Sitten täällä oli ed. Väistön lakialoite, ja nyt on esillä kolmas lakialoite.

Henkilökohtaisesti voin yhtyä tähän lakialoitteeseen ja olen samaa mieltä, että on ennen kaikkea periaatteellisesti tärkeää järjestää sekä julkinen puolustus että aiheettomasti syytetyn oikeudenkäyntikulujen korvaus. Se on periaatteellisesti tärkeää, mutta myös käytännössä.

Nyt täytyy muistaa, että julkinen puolustus ei paikkaa vain maksutonta oikeudenkäyntiä, vaan nimenomaan näitä kohtia, mitä ed. Vähänäkki toi esille. Tuomioistuimella on mahdollisuus oma-aloitteisesti määrätä puolustaja silloin, kun se näkee sen tarpeelliseksi niillä perusteilla, mitä laissa nimenomaan on sanottu. Tämä koskee tietysti ennen kaikkea tavallisia ihmisiä. Siis niille ihmisille, jotka eivät ole saaneet maksutonta oikeudenkäyntiä, tämä mahdollistaa oikeusavun näissä tapauksissa järjestämisen uudella tavalla. Tämä on tärkeää.

Tietysti tässä yhteydessä voin yhtyä myös ed. Aittoniemen näkemykseen, että tämä kokonaisuus, siis syytetty — asianomistaja — todistaja, pitäisi selvittää. Eli todellisuudessa meidän pitäisi katsoa myös asianomistajan eli rikoksen uhrin kannalta samanlaista julkista puolustusta, niin että uhrille voidaan määrätä oikeudenkäyntiavustaja niissä tapauksissa, kun asianomainen ei osaa riittävästi itse muutoin valvoa etuaan jnp.

Voidaan sanoa, että tämä olisi tärkeää, samoin todistajien kohdalla. Varmaan meillä tulee lähiaikoina uutta lainsäädäntöä riippuen muun muassa siitä, että todistajien henkilöllisyys voidaan jättää ilmoittamatta turvallisuusym. syistä. Tämä on hyvin laaja kysymys, todistajan henkilön turvallisuuskysymys. Tässä yhteydessä tulee myös poliisin turvallisuuskysymykset, syyttäjän turvallisuuskysymykset, tuomioistuinten jäsenten turvallisuuskysymykset ja se, missä rikoksissa henkilötiedot on syytä jättää pois.

Esimerkiksi olen kiinnittänyt huomiota siihen ja toivon sitä, että julkinen sana ei esimerkiksi niin monessa rikosyhteydessä kertoisi eikä kuvaisi niin kauhean tarkkaan, kuka on oikeuden puheenjohtajana, kuka on syyttäjänä, eikä tuotaisi näitä henkilöitä niin voimakkaasti esille julkisuudessa, kuin on tuotu, koska siinä tulee mielestäni kaksi asiaa esille. Ensinnäkin henkilöidään liikaa tuomiovaltaa tai syyttämistä, vaikka kyseessä on virka-asema tai tehtävä. Toiseksi turvallisuus- ja henkilökysymykset saisivat jäädä julkisuudessa vähän vähemmälle. On eräitä oikeudenkäyntejä, joissa asia näyttää muodostuneen aika julkiseksi, esimerkiksi syyttäjän ja puolustusasianajajien väliseksi keskusteluksi ja väittelyksi siitä, mikä oli oikein ja mikä oli hyvää. Mielestäni se ei suomalaisen prosessiin kovin hyvin istu.

Sinänsä sanon, että näitä lakialoitteita kannattaa kannattaa. Olen käsittänyt niin, että ed. M. Pohjolan esitys on aika paljon teknisesti sama kuin oikeusministeriön valmistelu tässä yhteydessä. Oikeusministeriöhän oli valmistellut tähän lakipakettiin sekä julkisen puolustuksen että oikeudenkäyntikulujen korvaamisen niissä tapauksissa, joissa syyte on hylätty. Tämä täyttää kriteerit suurin piirtein samalla tavalla kuin oikeusministeriön valmistelussa oli. Nyt kysytään, onko tällä läpimenomahdollisuuksia. Kun lakipaketti annettiin viime vuonna rikosprosessin uudistamisesta, oikeusministerinä oli Sauli Niinistö. Silloin hän sanoi, että hän olisi mielellään esitellyt tämän paketin, mutta valtiovarainministeriö ja -ministeri olivat voimakkaasti vastaan, kun aiheutuu 20 miljoonan kustannukset. Nyt minusta on aikamoinen paikka asia korjata. Sehän on yksinkertainen juttu. Ministeri Niinistö on vaihtanut ministeriötä valtiovarainministeriöön, joka antaa vihreää valoa asialle, siinä se on korjattu. Luulen, että 20 miljoonaan markkaan ei Suomen valtio kaadu, ja jos kaatuu, antaa mennä vaan.

Kun olen asianajaja, olen jäävi tässä kohtaa sanomaan tai olen lasikaapissa. Olen mielelläni lasikaapissa, kun puhun esimerkiksi asianajajan kustannuksista. Täällä on sanottu, että ne ovat liialliset. En tiedä, mihin perustuu väite, että ne ovat liiallisia. Se on aika helppo väite sanoa. (Ed. Aittoniemi: Laskuihin ne perustuvat!) — Laskuihin, aivan. Ed. Aittoniemenkin kannattaa tietää, miten asia on, jos puhutaan maksuttomasta oikeudenkäynnistä. Täällä ed. Jäätteenmäki puhui myös kohtuuttomista asianajajalaskuista. Voi olla, että näin on, mutta mihin se perustuu?

Maksuttoman oikeudenkäynnin soveltamisesta oikeusministeriö on antanut hyvin tarkat ohjeet, miten palkkiolaskelmat voidaan hyväksyä, hyvin tarkat ohjeet muistaakseni vuodelta 1989. Onko ministeriö siis antanut virheelliset ohjeet? Kysyn, miksi ei ed. Jäätteenmäki ollessaan oikeusministeri korjannut tätä, koska se oli ministeriön päätös, jos hän väittää, että ne ovat kohtuuttomat. Sitten se on ohje tuomioistuimelle. Sen jälkeen jokaisen maksuttoman oikeudenkäynnin laskun hyväksyy se tuomioistuin, joka asian ratkaisee ja jolla on parhaat mahdollisuudet myös nähdä, mitä työssä on tehty. Siis on ensin ministeriön ohjeet ja sitten tuomioistuin vahvistaa jokaisen palkkion.

Sen jälkeen sanotaan, että ne ovat kohtuuttomia laskuja. En tiedä, voi sanoakin, ettei ole väitettykään, että maksetaan kohtuuttomia määriä, vaan sanotaan, että laskut ovat kohtuuttomia. (Ed. Aittoniemi: Kohtuuttomia maksetaan!) — Siis ed. Aittoniemi haluaa sanoa, että Suomen tuomioistuimet maksavat kohtuuttomia palkkioita. Minä en uskalla mennä asettamaan tällaista syytöstä tuomioistuinlaitokselle, en alioikeuksille enkä hovioikeuksille. Sanon, että sitten ne tekevät virkavirheen, ja siihen tietysti pitäisi reagoida, jos palkkiot ovat kohtuuttomia, koska nimenomaan ohjeet ovat sellaiset, että laskun määrän pitää olla aina kohtuullinen, sen summan, mikä maksetaan, ja ministeriön ohjeita tulee noudattaa.

Kaiken kaikkiaan sanoisin, että prosessi, missä nyt olemme, pitäisi saada pois päiväjärjestyksestä. Jos pidämme itseämme oikeusvaltiona, kokonaisuus pitäisi saada selvitettyä.

Kun en ole lakivaliokunnassa, niin koko lakipaketista, joka on hyvin tärkeä prosessiuudistus, tämä rikosprosessiuudistus, haluaisin kuitenkin lopuksi todeta, että hiukan minua jäyttää, nousevatko kokonaiskustannukset — en puhu asianajokustannuksista, vaan kokonaiskustannuksista — prosessin myötä vähäisissä tai suhteellisen

yksinkertaisissa rikosjutuissa kovin korkeiksi. Siviiliprosessissa on nimittäin käynyt niin, että pienehköissä siviiliasioissa kustannukset ovat nousseet aika korkeiksi ja kynnys oikeudenkäyntiin esimerkiksi saatavien perimiseksi on nousunut aika korkeaksi. On toisaalta se ristiriita, että tiedetään, että päätös tulee ja saadaan tuomio maksuvelvollisuudesta, mutta kun on epäselvyyttä siitä, saadaanko perittyä, saattaa jäädä osa prosesseista nostamatta tämän takia. Se on myös yleisen lainkuuliaisuuden kannalta kyseenalainen juttu, jos prosesseja ei nosteta sen takia, että hinta saattaa muodostua liian suureksi.

Kaiken kaikkiaan uskon ja luotan meidän viisaaseen lakivaliokuntaamme, että se osaa asian oikein hoitaa. Toivon, että sekä oikeusministeriö että valtiovarainministeriö näkevät sivistys- ja oikeusvaltion periaatteen, että asia saadaan oikealle tolalle.

Ed. Aho merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K a r p i o : Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi ei äskeisessä puheenvuorossaan antanut kovinkaan hyvää kuvaa syytetyn puolustusasianajajista ja heidän työskentelytavoistaan. Omalta osaltani toteaisin aivan päinvastoin, että on hyvä, että on julkinen puolustaja. Lakialoite ei suinkaan tarkoita uuden ammattikunnan perustamista, vaan avustajaksi tullaan määräämään ensisijaisesti nimenomaan asianajaja, joka tehtävään suostuu, tai muu pätevä asiansa hallitseva lakimies. Syytetyn omalle ehdotukselle on luonnollisesti annettava pääpaino, mikäli siitä ei aiheudu yhteiskunnalle kohtuuttomia kustannuksia esimerkiksi matkakulujen tai muiden niihin verrattavien syiden takia.

Ed. M. P o h j o l a : Arvoisa puhemies! Kaksi lyhyttä kommenttia. Ensinnäkin haluan todeta, että arvostan erittäin paljon ed. Jäätteenmäen näkemystä asiassa. Hän oli oikeusministerinä silloin, kun asia hyvin pitkälle valmisteltiin, mutta silloinen hallitus ei kuitenkaan antanut tätä muutosehdotusta. Toiseksi ed. Mikkola, joka on asianajaja, tietää, mitä siviiliprosessiuudistus on tullut todella maksamaan. Se ei ole niin halpa kuin ennakoitiin. Tätä vaaraa ei kuitenkaan rikosprosessiuudistuksessa ole sen johdosta, että pääasiassa, aivan kuten ed. Karpio totesi, maksuton oikeudenkäynti jo nyt kattaa syytettyjen kustannukset.

Sitä vastoin tässä on kysymys välinputoajista ja heidän oikeusturvastaan, joten voidaan sanoa, että valtiontaloudellisesti lakiehdotus, joka nimelläni nyt kulkee, on halpa ratkaisu. Oikeusministeriö ei edes kyennyt laskemaan, kuinka paljon se tulee maksamaan, se ei ole 6 miljoonaa, saati 20 miljoonaa, vaan paljon vähemmän. Ennen kaikkea on korostettava sitä, että tässä on suuresta oikeusperiaatteesta kysymys.

Ed. Kuisma: Arvoisa puhemies! Minusta myös on tärkeää, että oikeudessa on asiantunteva avustaja, asianajaja yleensä, koska myöhemmin monta kertaa on paljon vaikeampaa, jos ei mahdotonta, saada asioita oikealle tolalle. Itse asiassa monet sellaisetkin oikeudenloukkaukset tai myöhemmät tunnot siitä, että oikeus ei ole toteutunut, johtuvat siitä, että alkuvaiheessa erisistä ei ole saatu ammattitaitoista asiamiestä, asianajajaa avuksi. Tietenkin jos juttuja hoitaa hyvin, hyvienkin ja ammattitaitoisten asianajajien palkkiot saattavat tuntua ulkopuolisista korkeilta, ja varmasti on poikkeustapauksia, joissa ne ovat kohtuuttomia, mutta enemmänkin, niin kuin ed. Mikkola sanoi, tämä on oletamus, jolla ei ehkä lopullisesti ole niin suurta totuusarvoa, koska esimerkiksi maksuttomissa oikeudenkäynneissä kustannukset todella hyvinkin tarkkaan käydään läpi. Olisi tärkeää todella, että tämä asia järjestetään huolimatta siitä, että tämä ehkä sen 10—20 miljoonaa lisää valtion kustannuksia.

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies! Taidan olla ainoa maallikko tässä juristien keskustelussa. Edustajatoverini Mikkolan puheenvuoron johdosta totean, että kyllä kansalaisilla ja monilla oikeusprosesseja läheltä seuraavilla ihmisillä on se kuva, että kustannukset ovat monesti kohtuuttomia. Johtuuko se asianajajien palkkioista, johtuuko se prosessien pitkittymisestä ja epärationaalisesta prosessien ohjailusta vai mistä, on toinen asia. Mutta oikeuslaitoksen arvovallan kannalta olisi hyvä selvittää tämä asia, oikoa vääriä tiedot tai jos tiedot ovat oikeat, syytökset oikeat, pyrkiä korjaamaan, mitä korjattavissa on.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ei ollut tarkoitus enää jatkaa keskustelua omalta osaltani, mutta ed. Karjalaisen puheenvuoron johdosta totean sen, että totta kai asianajajillehan tämä antaa lisää työtä ja prosessit monta

kertaa pitkittyvät siitä syystä, että asianajajat haluavat vain lisää markkoja. Totta kai jos asiaa käsitellään kolmessa istunnossa eikä yhdessä, onhan asianajajalla toki mahdollisuus silloin laskuttaa enemmän. He laskuttavat kohtuuttomasti ja hurjasti. Siitä huolimatta vaikka oikeus joskus puolittaa pyynnön, sekin on vielä kohtuuton. Tämän tyyppistä se on. Hiukan tulee joskus mieleen se, että kyllä suuret sympatiat ovat molemmien puolin pöytää, sekä sillä puolella, millä ovat asianajajat, että sillä toisella puolella asianajopalkkioita ratkottaessa. Ne ovat kohtuuttomia. Asianajajan etu on, mitä useampaan kertaan asiaa käsitellään, koska sitä enemmän tulee markkoja taskuun.

Ed. Mikkola: Arvoisa puhemies! Minusta on aika kova väite, minkä ed. Aittoniemi esittää myöskin ammattiinsa nähden, jos sanotaan, että asianajajat pyytävät lykkäyksiä ja pitkittävät, että saavat lisämarkkoja. Tämä on aika kova väite. Yhdyn siihen näkemykseen, että palkkiot varmasti tuntuvat ulkopuolisista erittäin suurilta ja sanotaan, että meni näin ja näin vähän aikaa, mutta siellä on paljon työtä taustalla. Kiinnitän huomiota siihen, että maksuttomien oikeudenkäyntien palkkiot perustuvat ministeriön antamaan varsin yksityiskohtaiseen ohjeeseen. Se tuomioistuin, joka asian ratkaisee, aina tekee päätöksen siitä. Siis vain se määrää, paljonko maksetaan. Jos ne päätökset ovat olleet vääriä, se on tietysti kovin surullista.

Mutta tämän tapaiset syytökset, mitä sanotaan, että asianajajien tehtävänä olisi tämän tapainen, mitä ed. Aittoniemi sanoi, kyllä jyrkästi kiistan. Asianajajilla on ensinnäkin aikamoinen valvonta. (Ed. Aittoniemi: Mistä päin?) — Mistä päin? Siitä on oma lakinsa, jonka eduskunta on hyväksynyt. Oikeuskansleri valvoo asianajajien toimintaa. Palkkioistahan on myös syyttäjällä valitusoikeus eteenpäin jnp. Valvonta on moninainen, mutta pidän keskustelun sävyä kovin valitettavana, jos tällainen yleistyy, mitä täällä nyt on käyty, ja olen suorastaan huolestunut siitä.

Kun olen itse asianajaja, helposti sanotaan, että enhän minä voi sanoa noin, mutta sen verran voin lohduttaa, että en ole ainakaan kymmeneen vuoteen hoitanut yhtään maksutonta oikeudenkäyntiä. Tämä vain todettakoon tähän. Näen tärkeänä, että siitä huolimatta julkinen puolustus ja asianomainen puolustautuminen järjestettäisiin yhteiskunnan toimesta.

P u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

Poisto päiväjärjestyksestä

P u h e m i e s : Päiväjärjestyksestä poistetaan
4) asia.

5) Hallituksen esitys laeiksi tullilain ja valmisteverotuslain 21 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 178/1995 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 2/1996 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

6) Hallituksen esitys laeiksi vuoden 1951 kalastuslain 90 §:n ja vuoden 1982 kalastuslain muuttamisesta

Hallituksen esitys 200/1995 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 3/1996 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on keskiviikkona ensi huhtikuun 10 päivänä kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 13.58.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio
